

Nicsak, itt valaki erősen világít

Ismét a „kartonok és dossziék” (hol vannak, ki őrizheti, ki tekinthet beléjük?) kérdése kerül kedden a parlament elé, vagyis az ügynöktörvény. A kormány a két évvel ezelőtt hozott törvény módosító javaslatát tűzi vitára. A parlamenti döntés előtt szombaton a közgazdaság-tudományi egyetemen a Nyilvánosság Klub rendezett „Információs kárpótlásról” vitát. Alárendelhetőek-e az alkotmányos jogok az átvilágításnak (joga van-e a feljelentettnek megismernie a feljelentőjét); veszélyezteti-e az információs önrendelkezés (magyarul: megtudhatom-e, mit jelentettek rólam) a társadalmi békét?

Szente Zoltán alkotmányjogász előadásával vitáztak talán a legtöbben, mert mit jelent például valójában a „közérdekű adat” kifejezés?

Halmai Gábornak az ügynevezett átvilágítással vannak fenntartásai. Szerinte mi, magyarok az ügynevezett „középutas” megoldást választottuk. A lengyeleknél semmiféle átvilágítási szabályzat nem volt, a mostani gondjaik (miniszterelnökük lemondása s a többi) bizonyára ennek is a következményei. A csehszlovákok, majd a szlovákok megoldása radikális volt. Nemcsak az átvilágítandók köre volt szélesebb, de a joghátrány is súlyosabban érintette a személyeket. A mi törvényünk egérutat ad. Az információs önrendelkezési jognál is „középutasok” vagyunk. A németeknél ez a jog addig terjed, hogy joga volt minden állampolgárnak megtudnia, hogy ki volt a besúgója. Romániában? Ott mindent zároltak. A kérdés, milyen mélységig van jogunk megismerni azokat a feljegyzéseket, amelyeket az állam őriz. A javaslat egyik legnagyobb problémájának tartja azt, hogy miért csak az ügynevezett III/III-asok múltja „közérdekű adat”. És azoké, akiket a III/I-es, a II-es vagy a IV-es figyelt meg? A titkosszolgálatok gyakorlatilag biankó felhatalmazást kapnak, hogy melyek azok az adatok, amelyek szerintük átadhatók. Az alkotmányjogász szerint „minimum egy bírósági eljárás során, de igazából minden 1990 előtti adatot levéltárnak, civil intézménynek kell átadni”.

Eörsi István hozzászólását azzal kezdte: „Az ügy jogi úton megoldhatatlan.” Szerinte az átvilágítandók köre tetszőleges. Német példákat említett az ellen az érv ellen, hogy a megismerés emberi kapcsolatokat rombolhat szét. Elmesélte, az ismert ellenzéki társadalmi harcos, Vera Hollenberger esetét. Amikor már jogában állt, hogy kartonjait megnézhesse, megtudta, hogy férje a hírhedt Stasi parancsára környékezte meg, ismerkedett meg, s vette el feleségül. Sőt házasságukból két gyermekük is született (**Eörsi** szerint talán ezt mégsem a Stasi parancsára), közben egész házasságuk alatt jelentést tett életéről, munkásságáról feletteseinek. A társadalmi békét kétségtelenül megrontja egy időre, ha kiöntjük a szennyes vizet, de ha szekrénybe elzárva tartjuk a rothadót, az súlyos károkat okoz. Az új törvényjavaslatot úgy jellemezte: egy törvény készülne a hajléktalanoknak, hogy ingyen lakást kapjanak, de csak azzal a feltétellel, ha nem költöznek be.

Litván György történész azzal érvelt, hogy a nyitottság még nem okozott nálunk semmiféle társadalmi tragédiát. 1990 óta történészek, elítéltek azért sokféle irathoz jutottak, de még nem hallott olyanról, hogy valakit is ezért meghurcoltak volna. A megismerttetéstől való félelem nem 1994-ben kezdődött. „Ettől a folyamatosságtól aggódom. Évek óta ezzel a konzervatív szent szövetséggel állunk szemben.” Feltűnő példaként említette Varga János akadémikus nyilatkozatát, amelyben azért háborgott, hogy az új levéltári törvény értelmében az 1990 előtti iratokhoz mindenki hozzájuthat. „Ez eddig nem volt, ez példátlan.” Ez igaz, ugyanis 1990 előtt nem volt itt jogállam.

Varga László, a Budapest Főváros Levéltárának igazgatója is „jogfolytonosnak” nevezte a titkosított iratanyag kezelését, szerinte csupán egy betű eltérés van az előző kormány és a mostani közt: az előző leleplezni akart, a mostani: elleplezni. K. GY.